

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง" ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งจากการเก็บข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปวิเคราะห์ผลการวิจัย และอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. พัฒนาการ กระบวนการผลิตและการจัดการเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก
2. รูปแบบ และลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก
3. ความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกกับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป
4. ลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 พัฒนาการ กระบวนการผลิตและการจัดการเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

1.1 พัฒนาการของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

- ความเป็นมาในการก่อตั้งเว็บไซต์

จุดเริ่มต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์โอเคเนชั่น เกิดจากผู้บริหารบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) เห็นถึงความสำคัญในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาโดยใช้บล็อกเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตามแนวคิด 'วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง' โดยในช่วงเริ่มก่อตั้งเว็บไซต์ ผู้บริหารได้รณรงค์ให้ผู้สื่อข่าวในเครือฯ ร่วมกันสมัครเป็นสมาชิกเว็บไซต์ และเขียนบล็อก เพื่อพัฒนาศักยภาพในการรายงานข่าวสารในฐานะนักข่าว 2.0 และเป็นตัวอย่างในการเขียนเชิงวารสารศาสตร์แก่สมาชิกเว็บไซต์ ต่อมาเมื่อมีการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ผ่านสื่อทุกแขนงในเครือเนชั่น โดยเสนอแนวคิดหลัก 'ทุกคนเป็นนักข่าวได้' ส่งผลให้มีประชาชนจำนวนมากสมัครเป็นสมาชิกและเผยแพร่เนื้อหาขึ้นบล็อก ซึ่งบล็อกเกอร์ส่วนหนึ่งได้เผยแพร่เนื้อหาเชิงข่าวสารจากประสบการณ์ตรงผ่านบล็อกในฐานะ 'นักข่าวอาสา' โดยในปัจจุบันเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นเว็บไซต์ที่คนในชุมชนออนไลน์มีปฏิสัมพันธ์กัน แต่เนื้อหาด้าน 'นักข่าวอาสา' ยังคงมีจำนวนไม่มากนัก ทางทีมงานผู้ดูแลเว็บไซต์จึงพยายามส่งเสริมให้สมาชิกผลิตเนื้อหาในลักษณะดังกล่าว เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ต่อไป

- วัตถุประสงค์และนโยบายของเว็บไซต์

เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีวัตถุประสงค์หลัก ในการสร้างพื้นที่ 'วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง' ให้สมาชิกเว็บไซต์มีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา โดยใช้บล็อกเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเป็นเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมที่สนับสนุนการผลิตเนื้อหาของ 'นักข่าวอาสา' รวมทั้งการเป็นช่องทางการสื่อสารให้กับสื่อกระแสหลักในเครือเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

นโยบายของเว็บไซต์โอเคเนชั่น คือ มุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร และการเพิ่มพื้นที่สาธารณะบนอินเทอร์เน็ตรวมถึงการผลักดันแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมข่าวสารของไทย

- บุคลากรและภาระงานในเว็บไซต์

จากการพิจารณาการทำงานของบุคลากรเว็บไซต์ พบว่า กองบรรณาธิการเว็บไซต์เป็นบุคลากรที่ได้รับการแต่งตั้งจากบริษัทเนชั่นฯ ที่มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลเนื้อหาเว็บไซต์และติดต่อกับสมาชิกเว็บไซต์ ขณะที่บุคลากรฝ่ายเทคนิค-โปรแกรมเมอร์และฝ่ายขายและโฆษณานั้นเป็นบุคลากรกลุ่มเดียวกันกับบุคลากรในฝ่ายพัฒนาสื่อใหม่และฝ่ายขายและโฆษณาของ บริษัทเนชั่น บรอดแคสต์ติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด

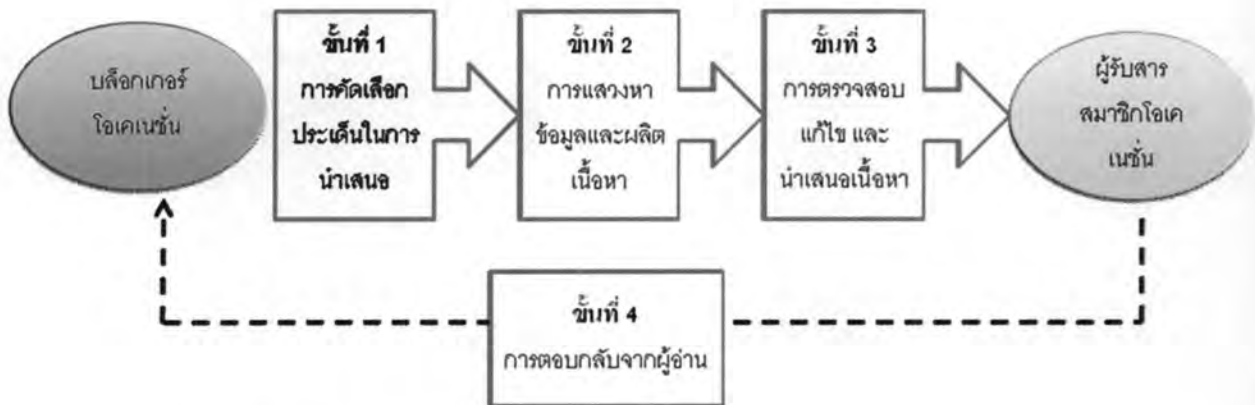
- เงินทุน

เงินทุนเบื้องต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์ได้รับการจัดสรรจากบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด ต่อมารายได้หลักมาจากแบนเนอร์โฆษณาบนหน้าแรกของเว็บไซต์และหน้าบล็อกส่วนบุคคล ซึ่งพื้นที่โฆษณาบนหน้าเว็บไซต์มีการเพิ่มจำนวนและเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามการเพิ่มจำนวนสมาชิกเว็บไซต์ โดยสินค้าและบริการที่ลงโฆษณาสวนใหญ่ คือสินค้าและบริการจากองค์กรธุรกิจอื่นๆเป็นหลัก รองลงมาคือ ธุรกิจในเครือบริษัทเนชั่นฯ

1.2 กระบวนการผลิตเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

เนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกผลิตโดยสมาชิกเว็บไซต์เป็นหลัก ทั้งสมาชิกเว็บไซต์นักข่าวอาสาและสมาชิกเว็บไซต์นักข่าวเนชั่นฯ มีขั้นตอนการผลิตเนื้อหาที่ไม่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปกระบวนการผลิตเนื้อหาได้ดังแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 51 แสดงสรุปกระบวนการผลิตเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

1.2 การจัดการเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

การจัดการระบบสมาชิกเว็บไซต์และการจัดการพื้นที่บล็อก

เว็บไซต์โอเคเนชั่น ดำเนินการด้วยระบบสมาชิกเว็บไซต์ เพื่อกลั่นกรองผู้สร้างบล็อกและแสดงความคิดเห็น โดยสมาชิกเว็บไซต์จะได้รับการจัดสรรพื้นที่บล็อกจำนวนคนละ 300 เมกะไบต์ ซึ่งสมาชิกเว็บไซต์สามารถบริหารจัดการเนื้อหาได้ด้วยตนเอง ผ่านระบบการจัดการบล็อกส่วนบุคคล ที่เป็นโปรแกรมสำเร็จรูป โดยบล็อกเกอร์สามารถสร้าง แก้ไขเนื้อหาเพื่อนำเสนอขึ้นบล็อกได้ทันที และยังกำหนดองค์ประกอบต่างๆในบล็อกส่วนบุคคลได้

การจัดการเนื้อหาในหน้าแรกของเว็บไซต์

ยุคนักข่าว 2.0 รุ่นบุกเบิก (กันยายน 2549- ธันวาคม 2549)

- นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหายังไม่มีชัดเจน
- รูปแบบเว็บไซต์มีความเรียบง่าย เนื่องจากอยู่ในช่วงการทดสอบระบบ

ยุคที่ 2 การเข้ามามีส่วนร่วมก่อร่าง 'นักข่าวอาสา' (ธันวาคม 2549- ธันวาคม 2550)

- นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหา มีความชัดเจนเพิ่มขึ้น โดยคัดเลือกเนื้อหาจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์ในลักษณะการรายงานประสบการณ์ตรง นำเสนอเพื่อประชาสัมพันธ์เว็บไซต์และเป็นตัวอย่างแก่สมาชิกเว็บไซต์
- รูปแบบเว็บไซต์ มีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ของเว็บไซต์ให้สื่อวัตถุประสงค์หลักของเว็บไซต์ เพิ่มจำนวนคอลัมน์ที่แบ่งเนื้อหาออกเป็นสัดส่วนและนำเสนอรูปภาพเพื่อความน่าสนใจ
- มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้เว็บไซต์มากขึ้นและออกแบบให้รองรับการขยายตัวของสมาชิกเว็บไซต์

ยุคที่ 3 ยุคเครือข่ายชุมชนออนไลน์ของนักข่าวอาสา (ธันวาคม 2550- ปัจจุบัน)

- นโยบายในการคัดเลือกเนื้อหาติดตามหลักการคัดเลือกโดยกองบรรณาธิการเว็บไซต์ (Editor's Choice) โดยเน้นการรายงานสดของนักข่าวอาสาและประเด็นในสังคม และกิจกรรมชุมชนโอเคเนชั่น
- รูปแบบเว็บไซต์มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย และเน้นการนำเสนอในลักษณะมัลติมีเดีย
- ความเป็นชุมชนออนไลน์มีความชัดเจน โดยปรากฏคอลัมน์ที่เป็นพื้นที่กลางในการประสานงานกิจกรรมของสมาชิกเว็บไซต์

การกำกับดูแลเนื้อหา

ตารางที่ 27 แสดงสรุปการกำกับดูแลเนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

ลักษณะการกำกับดูแลเนื้อหา	กลไกในการกำกับดูแล
1. การกำกับดูแลเนื้อหาโดยทีมงานเว็บไซต์	1. กฎ กติกา มารยาท 2. การกลั่นกรองเนื้อหาโดยทีมงานเว็บไซต์ 3. มาตรการ บทลงโทษ 3.1 การแจ้งเตือนสมาชิก 3.2 การแบนบล็อก
2. การกำกับดูแลเนื้อหาโดยสมาชิกเว็บไซต์	1. การกลั่นกรองเนื้อหาโดยสมาชิกเว็บไซต์ โดยพิจารณาภายใต้กฎ กติกา มารยาทของเว็บไซต์ 2. การลงโทษ 2.1 การแจ้งเตือน ซึ่งมี 2 ลักษณะคือ การแจ้งเตือนสมาชิกเว็บไซต์ที่ทำผิดกฎ และการแจ้งกองบรรณาธิการเว็บไซต์ 2.2 การเพิกเฉย

ส่วนที่ 2 รูปแบบและลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เนื้อหาบล็อกจำนวน 400 เอนทรี โดยศึกษาจากเนื้อหาที่เผยแพร่บนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2550 – ธันวาคม พ.ศ. 2550 และเนื้อหาจากระบบแสดงความคิดเห็นที่ต่อท้ายเอนทรีจำนวน 4120 ความคิดเห็น สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 เนื้อหาบล็อก (เนื้อหาที่ผลิตโดยบล็อกเกอร์)

เนื้อหาบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่น สามารถนำเสนอได้หลากหลายรูปแบบในเอนทรีเดียว โดยปรากฏการนำเสนอรูปแบบ ภาพประกอบเนื้อหามากที่สุด รองลงมาคือ บทความ บทวิเคราะห์และข่าวตามลำดับ

ประเด็นของเนื้อหาบล็อก มีการนำเสนอประเด็นที่หลากหลาย ซึ่งประเด็นที่มีสัดส่วนมากที่สุดคือประเด็นทางการเมือง ที่เป็นประเด็นการเมืองระดับชาติที่อิงกระแสกับสื่อมวลชนกระแสหลัก ขณะที่ประเด็นในกลุ่มบล็อกที่การศึกษาอื่นๆ นั้นเป็นเรื่องราวทั่วไปที่ขึ้นอยู่กับความสนใจของบล็อกเกอร์เป็นหลัก ขณะที่การรายงานประสบการณ์ตรงในกลุ่มบล็อกนักข่าวอาสา ยังคงมีจำนวนน้อย

ด้านลักษณะการนำเสนอพบว่า ขณะที่เนื้อหาบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นส่วนใหญ่ไม่มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล ร้อยละ 71.25 รองลงมา มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลจากสื่อกระแสหลัก เพียงร้อยละ 15.25 ขณะที่ลักษณะการเขียนโดยมากยังปรากฏการสอดแทรกความคิดเห็นของบล็อกเกอร์ จำนวนร้อยละ 61.75 และการเล่าเรื่องด้วยมุมมองเพียงด้านเดียว ร้อยละ 45.25 ขณะที่ การระบุลิงก์เชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหามีเพียงร้อยละ 19.50

2.2 เนื้อหาความคิดเห็น (ความคิดเห็นจากผู้อ่าน)

ความคิดเห็นในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก สามารถนำเสนอได้ 3 รูปแบบ คือข้อความ รูปภาพและภาพอิโมติคอน โดยปรากฏเนื้อหาในลักษณะข้อความมากที่สุด

ในด้านลักษณะในการนำเสนอเนื้อหา ปรากฏลักษณะการมีส่วนร่วม ด้านการทักทาย/สร้างความสัมพันธ์มากที่สุด ร้อยละ 51.17 รองลงมา คือ การแสดงความคิดเห็น ร้อยละ 38.96 ขณะที่มิติด้านการโต้แย้ง/ถกเถียงมีจำนวนน้อยมาก เพียงร้อยละ 2.89

ในด้านการใช้เหตุผลและการแสดงอารมณ์ พบว่า เนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นส่วนใหญ่ไม่มีเหตุผลรองรับ ร้อยละ 69 แต่ขณะเดียวกัน ก็พบว่าความเห็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.9 นั้นไม่มีการแสดงอารมณ์เช่นกัน ขณะที่ การหาข้อสรุป พบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมในพื้นที่แสดงความคิดเห็นทั้งหมดยังไม่อาจนำไปสู่การหาข้อสรุปร่วมกันของสมาชิกเว็บไซต์หรือดำเนินการในระดับนโยบายได้ แต่ภายหลังจากช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล พบว่ามีประเด็นที่นำไปสู่การหาข้อสรุปร่วมกัน คือ ประเด็นการคัดค้านการให้สัมปทานอุทยานแห่งชาติแก่งเอกราช

ส่วนที่ 3 ความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาของเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกกับสื่อสารสนเทศของบริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

จากการวิจัยพบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก มีความสัมพันธ์เป็น 2 ทางซึ่งอุดหนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกันในเชิงเนื้อหา กับสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯ ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การนำเสนอเนื้อหาจากสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯบนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ปรากฏในรูปแบบบล็อกคนข่าวและคอลัมน์ในหน้าแรกของเว็บไซต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการบริโภคสื่อในเครือเนชั่นและการสร้างและส่งเสริมช่องทางใหม่ในการสื่อสารสำหรับผู้บริโภคสื่อในเครือเนชั่นฯ

2. การนำเสนอเนื้อหาจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์บนพื้นที่สื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯ

ปรากฏในรูปแบบการประชาสัมพันธ์เว็บไซต์โอเคเนชั่นผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และรูปแบบคอลัมน์ในหน้าแรกของสื่อเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่เชื่อมโยงมายังเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก รวมทั้งการขยายประเด็นข่าวสารจากบล็อกของสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นเพื่อนำเสนอบนสื่อสารสนเทศของบริษัทเนชั่นฯ

ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึง

- 1) การลดต้นทุนการผลิตพร้อมกับขยายฐานแหล่งข่าวและผู้ผลิตเนื้อหา
- 2) การพัฒนาตนเองของผู้สื่อข่าวอาชีพในสังกัด
- 3) การยกระดับมาตรฐานขององค์กรสื่อในสายตาผู้รับสาร
- 4) การตรวจสอบการทำงานขององค์กรสื่อ

ส่วนที่ 4 ลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อก

เว็บไซต์โอเคเนชั่นนั้นสะท้อนความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ในมิติต่างๆดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหา

สมาชิกเว็บไซต์สามารถผลิตเนื้อหาได้อย่างเป็นอิสระทั้งในแง่ของการคัดเลือกประเด็นและรูปแบบในการนำเสนอโดยปราศจากการควบคุมขององค์กรต้นสังกัดและบรรณาธิการเว็บไซต์

2. การมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัยพบการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาในหลากหลายลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) การแสดงความคิดเห็น
- 2) การคัดกรองและบรรณาธิการ
- 3) การตรวจสอบข้อเท็จจริง
- 4) การรายงานข่าวที่ให้อ่านมีส่วนร่วมในการประเมินค่า วิจาร์ณ หรือเสนอแนะได้
- 5) การแพร่ภาพและกระจายเสียง

3. เอกลักษณ์เฉพาะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง

เนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นซึ่งสะท้อนลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ดังต่อไปนี้

- 1) เนื้อหาที่น่าสนใจมีความหลากหลาย จากความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหาในการกำหนดวาระข่าวสาร
- 2) การมีรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่น
- 3) การรายงานข่าวในระดับรากหญ้า

อภิปรายผลการวิจัย

เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกในฐานะวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง

แนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง คือ การที่พลเมืองมีบทบาทในการรวบรวม รายงาน วิเคราะห์และกระจายข่าวสารและข้อมูล โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นอิสระ ถูกต้องและแพร่กระจายในวงกว้าง (Bowman และ Willis, อ้างแล้ว)

เว็บไซต์โอเคเนชั่นบล็อกมีความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตได้มีบทบาทในการเป็นผู้ผลิตเนื้อหาเพื่อนำเสนอและกระจายข้อมูลข่าวสารสู่มวลชนได้อย่างเป็นอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงจากกองบรรณาธิการและองค์กรสื่อต้นสังกัด โดยใช้เทคโนโลยีบล็อกเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ซึ่งมีผลทำให้ข่าวสารจากภาคพลเมืองได้แพร่กระจายไปในวงกว้าง และหลายข้อจำกัดในด้านพื้นที่การสื่อสารและความเป็นวิชาชีพที่เกิดขึ้นในวารสารศาสตร์ดั้งเดิม และด้วยความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหาตัวเอง จึงทำให้เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีเอกลักษณ์เฉพาะของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในด้านความหลากหลายของประเด็นที่น่าสนใจ รูปแบบและเนื้อหาที่มีความยืดหยุ่น ไม่จำกัดกรอบหรือโครงสร้างการนำเสนอ ไปจนถึงลักษณะการรายงานข่าวจากระดับรากหญ้า (grassroots reporting) ด้วยประสบการณ์ตรงจากมุมมองของประชาชนผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือผู้ประสบปัญหาในชุมชน

นอกจากนี้ ผู้ผลิตเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังได้พัฒนาเทคโนโลยีบล็อกให้ตอบสนองถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกเว็บไซต์ทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Audience participation) เช่น ระบบแสดงความคิดเห็น และเทคโนโลยีมัลติมีเดียด้านภาพ คลิปเสียงหรือคลิปวิดีโอ เป็นต้น จึงปรากฏการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์ในรูปแบบที่หลากหลายนับตั้งแต่ การแสดงความคิดเห็น การคัดกรองและบรรณาธิการเนื้อหา การตรวจสอบข้อเท็จจริง ไปจนถึงการแพร่ภาพและกระจายเสียง ฯลฯ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง เป้าหมายของโอเคเนชั่นที่สอดคล้องกับแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองเช่นกัน

เมื่อพิจารณาในด้านองค์ประกอบของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองตามแนวคิดของ J. Rosen (อ้างแล้ว, หน้า 34) 4 ประการ คือ

1. User Generated content (UGC) เว็บไซต์โอเคเนชั่นผลิตเนื้อหาโดยประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตโดยเปิดให้มีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาได้อย่างเต็มที่
2. Blog hub เว็บไซต์โอเคเนชั่นให้บริการพื้นที่บล็อก ซึ่งสมาชิกสามารถผลิตเนื้อหานำเสนอเผยแพร่บนบล็อกส่วนบุคคลของตนเองได้หลากหลายรูปแบบทั้งบทความ ข่าว รูปภาพ หรือไฟล์เสียงและไฟล์วิดีโอ เพื่อรายงานเหตุการณ์ต่างๆ
3. Community hub ผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นปรากฏความเป็นชุมชนออนไลน์ซึ่งสมาชิกเว็บไซต์มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านระบบแสดงความคิดเห็น (ผู้วิจัยจะอภิปรายเกี่ยวกับเว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะชุมชนออนไลน์ในหัวข้อต่อไป)
4. Newsroom transparency การที่บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ซึ่งเป็นองค์กรสื่อกระแสหลักได้เปิดให้บริการเว็บไซต์โอเคเนชั่น ถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวสารอีกทั้งสื่อในเครือบริษัทเนชั่นฯ ยังสามารถนำข้อมูลข่าวสารจากบล็อกไปนำเสนอหรือขยายประเด็นต่อในสื่อกระแสหลักได้

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเว็บไซต์อิมายนิวส์ ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองต้นแบบของโอเคเนชั่น ผู้วิจัยพบความแตกต่างกันในแง่ของความเป็นอิสระของผู้ผลิตเนื้อหา กล่าวคือ เนื้อหาข่าวสารจากผู้สื่อข่าวพลเมืองของเว็บไซต์อิมายนิวส์นั้นจะต้องผ่านการคัดกรองจากกองบรรณาธิการซึ่งเป็นผู้สื่อข่าวอาชีพก่อนที่จะนำเสนอ ขณะที่เว็บไซต์โอเคเนชั่นนั้นสมาชิกเว็บไซต์จะมีอิสระที่สูงกว่า เนื่องจากสามารถบริหารจัดการเนื้อหาได้ด้วยตนเองและเผยแพร่ได้ทันทีโดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยกลับพบว่า เนื้อหาด้านนักข่าวอาสาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังคงมีสัดส่วนที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกเว็บไซต์ และจำนวนเรื่องที่เผยแพร่ขึ้นบล็อก ขณะที่เว็บไซต์อิมายนิวส์มีจำนวนผู้สื่อข่าวพลเมืองที่ทำหน้าที่นี้อย่างจริงจังกว่า 4 หมื่นคนทั่วโลกและเป็นเว็บไซต์ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวงการวารสารศาสตร์ของประเทศเกาหลีใต้ (Jean K.Min, อ้างแล้ว) ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะบริบททางวัฒนธรรมด้านการแสดงความคิดเห็นระหว่างประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวเกาหลีใต้ที่แตกต่างกันนั่นเอง

อย่างไรก็ดี แนวโน้มของวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองบนสื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศไทยในอนาคตน่าจะมีความเติบโตยิ่งขึ้น เนื่องด้วยสภาพสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากแสวงหาพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นของตนเอง ขณะที่การรับข้อมูลข่าวสารจากมุมมองของสื่อกระแสหลักเพียงด้านเดียวก็อาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในยุค

สังคมสารสนเทศอีกต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเกิดขึ้นของไอเคเนชั่นบล็อกถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองในประเทศไทย เพราะการเป็นพื้นที่สื่อสารณะที่มีความเป็นอิสระ น่าจะกระตุ้นให้เกิดให้เกิดวัฒนธรรมการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากมุมมองของประชาชนและการแสดงความคิดเห็นได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันสภาพการแข่งขันทางข้อมูลข่าวสารที่สูงขึ้น ก็ทำองค์กรสื่อมวลชนกระแสหลักของไทย เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในช่องทางข่าวมากยิ่งขึ้น เพราะการมีแหล่งข้อมูลที่มากกว่าย่อมทำให้องค์กรมีศักยภาพในการรายงานข้อมูลข่าวสารได้เหนือกว่า ดังเช่น กรณีที่บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ได้เปิดให้บริการเว็บไซต์ไอเคเนชั่น

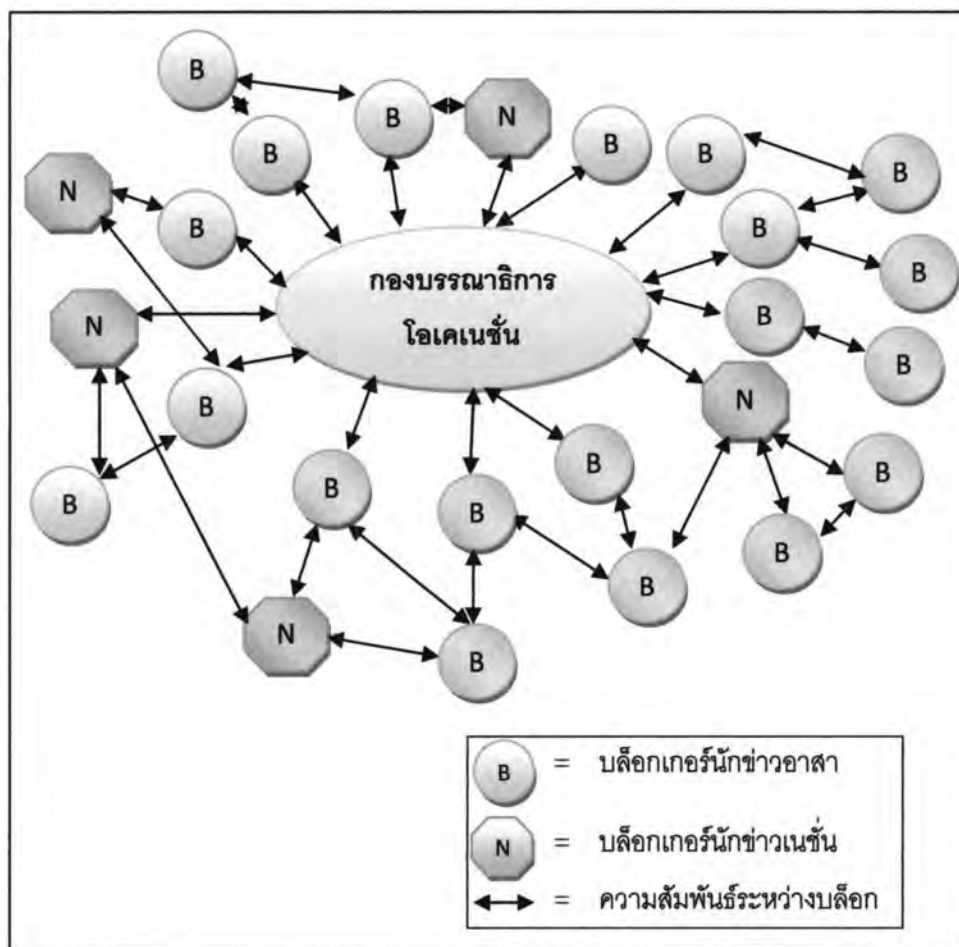
เว็บไซต์ไอเคเนชั่นบล็อกกับการปฏิรูประบบการสื่อสารขององค์กรข่าวสาร

แนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองเกิดขึ้นจากการพัฒนาของเทคโนโลยีและความเชื่อที่ว่า การผลิตเนื้อหาและแสดงความคิดเห็นโดยประชาชน จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อสารซึ่งจะนำไปสู่ข่าวสารที่เป็นอิสระ ถูกต้อง และเชื่อถือได้ โดย Bowman และ Willis (อ้างแล้ว) ระบุว่ากระบวนการสื่อสารในวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองนั้น เป็นการหลอมรวมระหว่างการสื่อสารในแนวตั้งจากบนลงล่าง (top-down) ซึ่งขับเคลื่อนโดยองค์กรสื่อ และจากล่างสู่บน (bottom-up) ที่เป็นการสื่อสารจากพลเมือง และการสื่อสารในแนวนอนระหว่างคนในชุมชนออนไลน์ที่ร่วมกันกำหนดวาระข่าวสารและแจ้งประเด็นข่าวสารระหว่างกัน

เมื่อพิจารณารูปแบบการสื่อสารในเว็บไซต์ไอเคเนชั่น พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองข้างต้น เนื่องจากไอเคเนชั่นมีรูปแบบการสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างการสื่อสารในแนวตั้ง จากล่างขึ้นบน คือ การที่บล็อกเกอร์ 'นักข่าวอาสา' คือประชาชนทั่วไป สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากการรายงานข่าวในระดับรากหญ้า สู่อุตสาหกรรมและสื่อมวลชนกระแสหลักผ่านบล็อกส่วนบุคคล และการสื่อสารในแนวนอน ที่มีการสื่อสารสองทิศทาง ด้วยระบบแสดงความคิดเห็นต่อท้ายบล็อกและระบบบล็อกเพื่อนบ้าน (blogroll) ที่เอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นเครือข่ายจึงก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเว็บไซต์ และระหว่างสมาชิกเว็บไซต์กับกองบรรณาธิการเว็บไซต์ โดยสามารถแสดงกระบวนการสื่อสารภายในเว็บไซต์ไอเคเนชั่น

ขณะที่บทบาทของกองบรรณาธิการเว็บไซต์ พบว่า มีความแตกต่างจากกองบรรณาธิการในกระบวนการวารสารศาสตร์ดั้งเดิม เนื่องจากทำหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลเนื้อหาและชุมชนเว็บไซต์เท่านั้น แต่ไม่ได้มีอำนาจในการควบคุมการผลิตเนื้อหา หรือมีฐานะเป็นผู้ส่งสารตั้งหน้าที่ในองค์กรสื่อกระแสหลัก ดังนั้นบล็อกเกอร์ในเว็บไซต์ไอเคเนชั่นจึงมีเสรีภาพในการคัดเลือกประเด็นและรูปแบบเพื่อนำเสนอ อีกทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดจากพื้นที่และความคิดจากบรรณาธิการผู้ดูแลเว็บ ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการสื่อสารภายในเว็บไซต์ไอเคเนชั่น ได้ดังภาพที่ 52

ภาพที่ 52 แสดงแบบจำลองกระบวนการสื่อสารภายในเว็บไซต์โอเคเนชั่น

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารผ่านบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้สื่อข่าวอาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การตรวจสอบการทำงานของผู้สื่อข่าวกระแสหลัก อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานข่าว โดยนักข่าวอาสานั้นสามารถทำงานในลักษณะคู่ขนานไปกับผู้สื่อข่าวอาชีพได้ อย่างไรก็ตาม ผู้สื่อข่าวอาชีพนั้นยังคงมีสถานภาพเป็นหลักในสังคมสารสนเทศอยู่ เนื่องจาก การทำงานเชิงวารสารศาสตร์ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความน่าเชื่อถือ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่รอบด้าน อีกทั้งสื่อกระแสหลักยังสามารถเข้าถึงมวลชนและแหล่งข่าวที่เป็นทางการได้ดีกว่า ดังเช่นที่ Barry Saunders (2006) กล่าวว่า ในสังคมสารสนเทศนั้นผู้สื่อข่าวอาชีพยังต้องมีหน้าที่ผลิตรายงานแบบสืบสวนสอบสวน (investigative reports) เพื่อตอบสนองความต้องการข่าวสารเชิงลึกของผู้คนอยู่ แต่นักข่าวพลเมืองจะช่วยให้การรายงานข่าวเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น การรายงานข่าวจากระดับรากหญ้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักข่าวอาชีพและนักข่าวพลเมืองจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคมสารสนเทศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ โน้มนางของความต้องการข่าวสาร

นักข่าวอาชีพและนักข่าวพลเมืองจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในสังคมสารสนเทศที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ในแง่ของความต้องการข่าวสาร

แม้ไม่อาจตอบได้อย่างชัดเจนว่าการสื่อสารรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในเว็บไซต์โอเคเนชั่นจะนำไปสู่ข่าวสารที่มี 'ความถูกต้อง และเชื่อถือได้' ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองของ Bowman และ Willis ได้มากนักน้อยเพียงใด แต่ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารในแวดวงระหว่างสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นที่ทำให้เกิดการตอบกลับจากผู้อ่าน ในกระบวนการผลิตเนื้อหา และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ปรากฏการคัดกรองและบรรณาธิการ และการตรวจสอบข้อเท็จจริงภายหลังจากการนำเสนอ รวมไปถึงการกำกับดูแลเนื้อหาตนเองระหว่างสมาชิกเว็บไซต์นั้น ก็น่าจะมีผลทำให้บล็อกเกอร์ต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อนเนื้อหาพวกเขาที่นำเสนอได้เช่นกัน

ด้วยลักษณะดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารขององค์กรข่าวสาร ซึ่งแต่เดิมที่มีการสื่อสารในลักษณะรวมศูนย์อำนาจในแนวตั้งจากบนลงล่าง (Top-Down) ซึ่งขับเคลื่อนจากองค์กรสื่อมวลชนไปยังประชาชนผู้รับสารซึ่งไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เป็นการสื่อสารเพียงทิศทางเดียวที่ไม่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้กลายเป็นสื่อที่ตอบสนองความเป็นประชาธิปไตยได้

เมื่อนำผลการศึกษามาวิเคราะห์ตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ในด้านคุณลักษณะสื่อประชาธิปไตย จากแนวคิดของคณะกรรมการแม็คไบรด์ขององค์การยูเนสโกและMcQuail (สมควร กวียะ, อ้างแล้ว) พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นถือได้ว่ามีลักษณะเป็นสื่อแบบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร อีกทั้งยังเป็นสื่อที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกับสื่อมวลชนได้ ดังเช่นที่ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลากหลายลักษณะ นอกจากนี้ ยังปรากฏการแลกเปลี่ยนเนื้อหาข่าวสารที่มีความหลากหลาย และตอบสนองความต้องการในการรับรู้ข่าวสารและการโต้ตอบ เนื่องจากผู้ใช้สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารได้ตามความสนใจของตนเองและมีพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหานั้น

เว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะชุมชนออนไลน์

แนวคิดชุมชนออนไลน์ (Online community) เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนทางสังคมที่มีความสนใจ ความคิดและเป้าหมายร่วมกัน โดยการปฏิสัมพันธ์บนพื้นที่ไซเบอร์สเปซที่สามารถรวมตัวไปสู่ความสัมพันธ์ในชีวิตจริงได้ ซึ่ง Rosen, J. (อ้างแล้ว, หน้า 34) ระบุว่า ความเป็นชุมชนออนไลน์ นั้นเป็น

องค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางเครือข่ายข้อมูลข่าวสารได้

เมื่อพิจารณาในบริบทของเว็บไซต์โอเคเนชั่น พบว่า โอเคเนชั่นมีลักษณะของความเป็นชุมชนออนไลน์ซึ่งจะสามารถส่งเสริมให้เกิดกระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองได้ นับตั้งแต่วัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ที่ให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร ด้วยคุณลักษณะของบล็อกและการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของพลเมืองผู้มีความสามารถทางเทคโนโลยี ในการผลิตเนื้อหาเพื่อนำเสนอสู่สาธารณะ

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนออนไลน์ของโอเคเนชั่นนั้น เติบโตไปตามระยะเวลาและจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นในทุกขณะ โดยสังเกตได้จากหน้าแรกของเว็บไซต์ ซึ่งมีคอลัมน์ที่สื่อถึงความเป็นชุมชนออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาให้บริการ นับตั้งแต่หน้าแรกในยุคที่ 2 (ธ.ค. 2549- ธ.ค.2550) ซึ่งเป็นปีที่โอเคเนชั่นได้เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ ปรากฏคอลัมน์ที่สะท้อนถึงการขยายความเป็นชุมชนของเว็บไซต์ เช่น 'แนะนำบล็อกเกอร์' ซึ่งเป็นคอลัมน์แนะนำสมาชิกใหม่ เป็นต้น จนมาถึงหน้าแรกในยุคที่ 3 (ธ.ค. 2550-ปัจจุบัน) คอลัมน์เพื่อส่งเสริมชุมชนออนไลน์มีความชัดเจน ดังเช่น 'แฉดวงOK' ซึ่งเป็นคอลัมน์รวบรวมข่าวสารกิจกรรมของสมาชิกแสดงให้เห็นว่าทีมงานผู้ผลิตเว็บไซต์ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนออนไลน์อย่างยิ่ง

การสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนออนไลน์ประสบความสำเร็จซึ่งในโอเคเนชั่นปรากฏ การสานสัมพันธ์ระหว่างบรรณาธิการเว็บไซต์และสมาชิก และระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ผ่านกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น การนัดพบปะ หรือกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นต้น ขณะที่ผลการวิจัยในเชิงปริมาณได้ตอกย้ำให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นชุมชนออนไลน์ เนื่องจากเนื้อหาบล็อกทั้งหมดที่ทำการศึกษาปรากฏให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และพื้นที่ระบบแสดงความคิดเห็นที่ทำหน้าที่ในการสร้างปฏิสัมพันธ์ของบล็อกเกอร์ในปริมาณสูง

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในชุมชนโอเคเนชั่นที่มีนัยยะสำคัญทางวารสารสนเทศ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อข่าวอาชีพในเครือเนชั่นฯ ในฐานะนักวิชาชีพวารสารศาสตร์และ พลเมืองผู้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่สนใจในการผลิตข้อมูลข่าวสารและเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งกลุ่มบุคคลทั้งสองมีความสนใจที่ตรงกัน ด้วยศักยภาพ ทั้งในเชิงเทคนิคและทักษะด้านการสื่อสาร ประกอบกับคุณลักษณะของบล็อกซึ่งสนับสนุนการแลกเปลี่ยนและแพร่กระจายข้อมูล จึงก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สื่อข่าวอาชีพและนักข่าวพลเมืองได้

เมื่อพิจารณาในด้านการกำกับดูแลชุมชนโอเคเนชั่น พบว่า มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของความเป็นชุมชนออนไลน์ ของ Preece (อ้างแล้ว)ที่จะต้องมีแนวทางในการปฏิบัติสำหรับสมาชิก โดยโอเคเนชั่นใช้กฎกติกา มารยาท ซึ่งกำหนดโดยกองบรรณาธิการเว็บไซต์เป็นหลักในการกำกับดูแลเนื้อหาและชุมชน ขณะเดียวกันก็ปรากฏการดูแลกันระหว่างสมาชิกเว็บไซต์ผ่านกลไกต่างๆ ซึ่งกลไกสุดท้ายคือ มาตรการและบทลงโทษ ดังเช่นที่ Mnookin (1996 อ้างถึงใน นฤมล อนุศาสนนันท์, 2550) ระบุว่า การเกิดขึ้นและการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องของกลุ่มในชุมชน มักนำไปสู่การพัฒนาบรรทัดฐาน ความหมาย บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ที่สมาชิกกลุ่มจะใช้ร่วมกัน เพื่อแสดงออกทางพฤติกรรม ผู้ใช้บรรทัดฐานในกลุ่มจะช่วยกันผลักดันให้เกิดการลงโทษ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีวิธีการต่างกันไป

จากความสัมพันธ์ภายในชุมชนออนไลน์ของชาวโอเคเนชั่นข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า มีการก้าวเข้าสู่ความสัมพันธ์ในสังคมทางกายภาพของกลุ่มบล็อกเกอร์ที่มีความสนใจร่วมกัน โดยพัฒนาไปเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนสังคมได้อย่างชัดเจน ดังเช่นการรวมกลุ่มของชมรม 'โอเคเนเจอร์' (OKNATURE) ที่มีจุดเริ่มต้นจากบล็อกเกอร์ผู้ไม่เห็นด้วยกับ กรณีการให้สัมปทานอุทยานแห่งชาติแก่งเอกชน จึงใช้บล็อกเป็นพื้นที่กลางในการถ่ายทอดข้อมูลและติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกผู้มีความสนใจร่วม จนนำไปสู่การก่อตั้งชมรมที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ชมรมโอเคเนเจอร์มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการเสวนาเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติและสิ่งแวดล้อม (7 พฤศจิกายน 2551) และ สัมมนาพ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติฉบับประชาชน เพื่อป้องกันการให้สัมปทานอุทยานแห่งชาติแก่งเอกชน (9 กุมภาพันธ์ 2552) เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของพีระ ลีวลม (อ้างแล้ว) ที่ระบุว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ที่มีการพัฒนาไปเป็นกิจกรรมร่วมกันนอกอินเทอร์เน็ต และพัฒนาไปเป็นชุมชนที่มีศักยภาพที่ร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

ลักษณะความเป็นชุมชนออนไลน์ที่ปรากฏในเว็บไซต์โอเคเนชั่นสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองนั้นจะสามารถเติบโตได้ จำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งของสมาชิกในเครือข่ายชุมชนออนไลน์ที่จะเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การคัดกรองและบรรณาธิการเนื้อหา ไปจนถึงการร่วมกันกำกับดูแลเนื้อหาและชุมชน ซึ่งลักษณะของชุมชนออนไลน์จะเชื่อมโยงให้ปัจเจกชนผู้มีศักยภาพและอิสระในการผลิตเนื้อหาและการแสดงความคิดเห็นมารวมตัวกันเพื่อผลิตข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ประชาชนในฐานะผู้ผลิตสื่อ: บั๊จเจกชน VS พลเมือง

สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อสาธารณะที่ผู้ใช้ทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลดความไม่เท่าเทียมกันของผู้ส่งสาร ในด้านอำนาจของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2541) กล่าวว่า การสื่อสารใหม่ด้วยคอมพิวเตอร์จะทำให้การทำหน้าที่ของสื่อในการรายงานเรื่องราวในสังคมให้แก่ประชาชนพัฒนามากยิ่งขึ้น โดยมีการโต้ตอบแบบสองทางมากกว่า นอกจากนี้ยังลดการผูกขาดการเป็นแหล่งข่าวสารของผู้มีอำนาจมากกว่า รวมทั้งช่วยเอื้อให้การไหลของข่าวสาร เป็นไปอย่างเสรี และสมคูล ขณะที่ Deuze (2003) กล่าวว่า การบันทึกเนื้อหาในบล็อกทำให้ประชาชนได้แบ่งปันความคิดและประสบการณ์ของตนสู่มวลชน

เว็บไซต์โอเคเนชั่น เป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนบทบาทของพลเมืองจากแต่เดิมที่เป็นผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว ให้กลายเป็นผู้ส่งสารที่มีศักยภาพ ด้วยระบบการจัดการบล็อกที่เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปเอื้อให้ผู้ใช้สามารถผลิตและเผยแพร่เนื้อหาได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการกำหนดองค์ประกอบในส่วนต่างๆ ได้โดยง่าย โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ที่ลึกซึ้ง อีกทั้งยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตและการดูแลรักษา การเผยแพร่เนื้อหาผ่านบล็อกจึงมีความง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้นกว่าการผลิตสื่อเว็บไซต์ที่ยังคงมีข้อจำกัดในแง่ของทักษะของผู้ผลิตที่จะต้องมีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ในระดับที่สูงกว่าและต้องมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้บล็อกเกอร์ยังสามารถเล่นได้หลายบทบาทในกระบวนการสื่อสารทั้งการเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสารซึ่งเลือกข้อมูลตามความสนใจของตนเอง และผู้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบแสดงความคิดเห็น

จากแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas ที่กล่าวว่า พื้นที่สาธารณะนั้นเป็นเวทีของ 'พลเมือง' (citizen) ที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะของสังคมสมัยใหม่ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถเข้ามาใช้และอภิปรายกันในเรื่องต่างๆ อย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเน้นการใช้เหตุผล (Rationalization) เป็นหลัก ขณะที่ Reese และคณะ (อ้างแล้ว) ระบุว่า โลกแห่งบล็อก (Blogosphere) มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas เนื่องจากกระบวนการสื่อสารสาธารณะบนพื้นที่บล็อกนั้น สามารถก่อให้เกิดการโต้แย้งและอภิปรายไปสู่ความเป็นเหตุเป็นผล แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังว่าบล็อกจะเป็นพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่บนไซเบอร์สเปซ ที่จะนำไปสู่มติมหาชน (public opinion) ได้

อย่างไรก็ดีในบริบทของเว็บไซต์โอเคเนชั่นกลับพบว่า แม้พื้นที่บล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นจะให้อำนาจการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระและเปิดกว้างในการเข้าถึงแก่ประชาชน ซึ่งเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในประเด็นสาธารณะได้อย่างเสรี แต่เนื้อหาส่วนใหญ่ในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ยังคงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทั่วไปซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจและทัศนคติของบล็อกเกอร์เป็นหลัก รวมถึงการสะท้อนหรือวิพากษ์วิจารณ์ของบล็อกเกอร์ต่อสื่อกระแสหลัก เช่น ประเด็นทางการเมืองระดับชาติ มากกว่าประเด็นข่าวสารจากระดับรากหญ้า หรือประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือผลกระทบต่อคนในชุมชน ขณะที่ ผลการศึกษาด้านรูปแบบและลักษณะในการ

นำเสนอเนื้อหาได้แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ในโอเคเนชั่นไม่มีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล และมีความเป็นอัตวิสัยจากการสอดแทรกความเห็นของบล็อกเกอร์และลักษณะการเขียนเรื่องในมุมมองด้านเดียว (One-sided) อีกทั้งการระบุลิงก์เพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลอื่นเพื่อให้ตรวจสอบได้ถึงความน่าเชื่อถือของเนื้อหายังคงมีเป็นจำนวนน้อย ขณะที่ส่วนระบบแสดงความคิดเห็น กลับทำหน้าที่เพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน มากกว่าการเป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็นและการอภิปรายอย่างมีเหตุผล และไม่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปรวมเพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นสาธารณะได้

ภาพรวมจากการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเว็บไซต์โอเคเนชั่นยังไม่สามารถทำหน้าที่พื้นที่สาธารณะในรูปแบบที่ Habermas กล่าวถึงว่าเป็นต้นแบบของการสื่อสารแบบประชาธิปไตยซึ่งต้องมีการวิพากษ์อย่างมีเหตุและผล โดยยังคงมีสถานะก้ำกึ่งอยู่ระหว่างการเป็นพื้นที่ส่วนตัว (private sphere) กับพื้นที่สาธารณะ (public sphere) เนื่องจากบล็อกเกอร์ส่วนใหญ่ได้ใช้บล็อกเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความสนใจส่วนบุคคล ประสบการณ์เฉพาะทางและสะท้อนความเห็นต่อประเด็นที่ถูกกำหนดวาระจากสื่อกระแสหลัก ในฐานะ 'ปัจเจกชน' มากกว่าการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมในฐานะ 'พลเมือง' ที่ต้องคิดว่าตนเองไม่ใช่เพียงราษฎรผู้ถูกปกครองจากรัฐบาลแต่เป็นปัจเจกชนผู้ต่อต้านการปกครองและมีสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐ โดยเป็นผู้มีสิทธิมีเสียงและมีส่วนร่วมในบ้านเมืองรู้สึกมีพันธกิจต่อสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, อ้างแล้ว) ซึ่งแสดงออกได้โดยการมีส่วนร่วมทางสังคม (collective) โดยต้องมีความสนใจในผลประโยชน์ของสาธารณะ (public good) มากกว่าคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว (private interest)

นอกจากนี้ ตามแนวคิดวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ประเด็นที่นำเสนอเป็นข่าวสารที่จะมีความหลากหลายสูงกว่าในสื่อกระแสหลัก เนื่องจากผู้ผลิตข่าวสารและกำหนดวาระข่าวสาร มาจากพลเมืองในสังคมที่มีความสนใจหลากหลาย และไม่ติดอยู่ในกรอบของคุณค่าข่าว และวิชาชีพวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิมอย่างนักข่าวทั่วไป

อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยพบว่าประเด็นจำนวนมากในโอเคเนชั่น สะท้อนถึงความคิดเห็น หรือการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นที่ถูกกำหนดให้เป็นข่าวในสื่อกระแสหลัก การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ จึงเสมือนเป็นเพียงการตอกย้ำประเด็น หรือขยายผลของประเด็นทางข่าวสารที่ถูกครอบงำโดยสื่อกระแสหลักให้กว้างขวางออกไปมากกว่าที่จะสร้างพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ทางข่าวสารเพื่อภาคพลเมืองอย่างแท้จริง

แต่ข้อมูลที่พบจากการวิจัยก็ยังแสดงให้เห็นว่า สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นไม่ได้ส่งสารในฐานะปัจเจกชนทั้งหมดเสียทีเดียว เพราะยังคงมีสมาชิกเว็บไซต์ส่วนหนึ่งที่ได้ใช้พื้นที่บล็อกในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประเด็นปัญหาสาธารณะ และขับเคลื่อนต่อสู้ในระดับนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่น กรณีผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ที่บล็อกเกอร์ได้นำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านที่ประชาชนในชุมชนไม่เคยทราบ เพื่อโต้แย้งกับข้อมูลจากทางราชการที่นำเสนอเพียงด้านเดียวจนนำไปสู่การรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อทางราชการและได้รับการนำเสนอในสื่อ

กระแสหลัก ซึ่งก็ทำให้ภาครัฐต้องทบทวนการดำเนินการในประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการรวมตัวกันของกลุ่มผู้นักกิจกรรมชาติเพื่อผลักดันระดับนโยบายในกรณีการคัดค้านการให้สัมปทานอุทยานแห่งชาติแก่เอกชน ซึ่งทั้งสองกรณีก็ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของประชาชนผู้ส่งสารในฐานะพลเมืองผู้มีความกระตือรือร้น (Active citizenship) ที่ตระหนักถึงสิทธิทางการสื่อสารของตนเอง โดยใช้สื่อที่ตนมีอยู่ เป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลจากภาคประชาชนและเป็นเวทีในการรวมตัวกันเพื่อต่อรองกับภาครัฐ

บุญเลิศ ศุกดีลัก (อ้างแล้ว) ระบุว่า พลเมืองมีสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมตามเจตนารมณ์ของรัฐ ซึ่งรวมถึงสิทธิเสรีภาพทางการสื่อสาร อันเป็นสิทธิพื้นฐานซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารทั้งหมด ตลอดจนการใช้สื่อสาธารณะทุกประเภท เพื่อถ่ายทอดความคิดเห็น ความหวังและปัญหาต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ารูปแบบบล็อกในเว็บไซต์โอเคเนชั่นถือได้ว่าเป็นสื่อสาธารณะที่มีความเหมาะสมในการส่งเสริมสิทธิการสื่อสารของพลเมือง เนื่องจากเปิดกว้างในการเข้าถึงและมีเสรีภาพในการแสดงออกได้อย่างเท่าเทียมกัน ผู้ใช้สามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารและสามารถบริหารจัดการเนื้อหาได้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ สามารถกระจายและเพิ่มอำนาจให้กับปัจเจกบุคคลในกระบวนการสื่อสาร ส่งผลให้เกิดความหลากหลาย เช่นที่ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีเอกลักษณ์ด้านความหลากหลายของเนื้อหา และมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นไม่จำกัดกรอบในการนำเสนอ อีกทั้งยังมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการตอบโต้และอภิปรายได้ทันที ผู้ใช้จึงสื่อสารกันเองได้โดยง่าย และเป็นการย้อนกลับการนำเสนอข่าวสารจากประชาชนสู่สื่อมวลชน ซึ่งคุณลักษณะของสื่อดังกล่าวถือเป็นสิ่งที่สนับสนุนการรวมตัวกันเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว หรือสร้างแรงกดดันให้กับภาครัฐ ในประเด็นที่พลเมืองไม่เห็นด้วยได้เป็นอย่างดี ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงมิติหนึ่งของการปฏิรูปสื่อในแง่สิทธิทางการสื่อสาร ดังเช่นที่อูบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (อ้างแล้ว) ได้กล่าวไว้ว่า สิทธิการสื่อสารในฐานะ วาทกรรมใหม่นั้นจะเน้นที่สิทธิการสื่อสารของประชาชน โดยมองประชาชนในมิติของการเป็นพลเมือง โดยสิทธิการสื่อสารมิใช่เป็นสิทธิผูกขาดขององค์กรสื่อมวลชนดังที่เคยเป็นมา

เว็บไซต์โอเคเนชั่นในช่วงที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ยังคงเป็นช่วงเริ่มต้นในการก่อตั้งและผลักดันให้ประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารในฐานะพลเมือง ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ผลิตเว็บไซต์พยายามส่งเสริมการผลิตเนื้อหาในรูปแบบการรายงานประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมในสังคมและประเด็นปัญหาชุมชนที่มีผลกระทบในวงกว้าง ผ่านการจัดกิจกรรมและมโนนโยบายในการคัดเลือกเนื้อหาหลักณะดังกล่าวนำเสนอในหน้าแรกของเว็บไซต์ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนโดยการผลักดันให้ประเด็นดังกล่าวได้รับการนำเสนอในสื่อกระแสหลัก เพื่อให้บรรลุมิติวัตถุประสงค์หลักในการสร้างพื้นที่ 'วารสารศาสตร์ภาคพลเมือง' แต่ผลการวิจัยข้างต้นก็ได้สะท้อนให้เห็นแล้วว่า ในเชิงปฏิบัติแม้เทคโนโลยีบล็อกจะส่งเสริมสิทธิการสื่อสารของพลเมืองเพียงใด แต่ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บล็อกเป็นพื้นที่ของพลเมือง ได้อย่างเต็มรูปแบบและมีประโยชน์ได้อย่างแท้จริงก็คือ

ตัวประชาชนเอง ที่ต้องมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสาธารณะ ไม่เพิกเฉยต่อสิ่งรอบตัว ร่วมกันช่วยตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และใช้สื่อที่ตนมีอยู่ให้เป็นพื้นที่สำหรับการบอกเล่าเรื่องราวของประชาชนที่เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้สังคมได้รับข้อมูลทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้บล็อกกลายเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ และเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคมได้ในอนาคต

เว็บไซต์โอเคเนชั่นกับการบูรณาการเนื้อหาของสื่อครบวงจร

Nicholas Garnham (1990 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2541) มองพื้นฐานเศรษฐศาสตร์การเมืองของข้อมูลข่าวสารว่า ในอุตสาหกรรมสื่อมวลชนนั้น 'ข้อมูลข่าวสาร' (news) ถือเป็นสินค้าประเภทความคิดและวัฒนธรรม (cultural product) ไม่ใช่วัตถุสิ่งของเช่นสินค้าประเภทอื่นๆทั่วไป (non-material product) และสินค้าสาธารณะ ซึ่งทำให้สินค้าสื่อเป็นสินค้าที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่จำกัด คือแม้ใช้ไปแล้วครั้งหนึ่งแล้วไม่เสียหายหรือหมดไป การตั้งราคาซื้อขาย (exchange value) จึงทำได้ยาก อีกทั้งการผลิตมีลักษณะเฉพาะคือ สินค้าเป็นผลผลิตต้นแบบที่มีราคาของการผลิตครั้งแรกสูง เมื่อเทียบกับการผลิตซ้ำและการแจกจ่าย ดังนั้นการทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดก็คือ การผลักดันไปสู่ตลาดผู้บริโภคจำนวนมากๆ และผลิตในปริมาณมากๆหลายครั้งโดยการแปลงข้อมูลเป็นระบบดิจิทัลที่ทำให้สามารถดึงข้อมูลมาใช้ได้ ประกอบกับการลดต้นทุนในแง่ของ เวลาการผลิตของแรงงานผู้สื่อข่าว (labor time) ด้วยการเพิ่มศักยภาพของแรงงาน และการขยายการบริโภคให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นทั้งในแง่พื้นที่และเวลา เพื่อให้ต้นทุนในการผลิตถูกลง

เมื่อพิจารณาในบริบทของบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ในยุคก่อนการเกิดขึ้นของโอเคเนชั่น จากงานวิจัยของพิมพ์มาส รัตนาวุฒินันท์วรรณ (2545) พบว่ามีความสอดคล้องต่อแนวคิดดังกล่าว โดยในปี พ.ศ.2539 บริษัทเนชั่นฯได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายการทำงาน โดยมีการเปลี่ยนชื่อจากบริษัท เนชั่น พับบลิชซิง จำกัด (มหาชน) มาเป็น บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) เพื่อรองรับธุรกิจสื่อสารที่ครอบคลุมครบวงจร นอกจากนี้มีการปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กร โดยปรับปรุงระบบการจัดเก็บข่าวประจำวันหรือระบบ เนชั่นนิวส์เน็ต คือระบบคอมพิวเตอร์ที่ทำให้กองบรรณาธิการสิ่งพิมพ์ในเครือทุกฉบับสามารถออนไลน์ถึงกันได้หมด โดยมี 'สำนักข่าวเนชั่น' เป็นแหล่งข้อมูลกลาง ที่มีผู้สื่อข่าวสายต่างๆ ทำหน้าที่หาข่าวและรวบรวมข่าวไว้ในระบบดังกล่าวเพื่อให้สื่อทุกแขนงในองค์กรสามารถดึงไปใช้ในการทำงานได้อย่างรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้บริษัทยังคำนึงถึงการลดต้นทุนในการจ้างงาน โดยการให้นักข่าวทำงานข้ามสื่อโดยการปลุกฝังค่านิยมในการทำงานรูปแบบใหม่ เพื่อให้สามารถรายงานข่าวแบบทันเหตุการณ์(real time journalist) แทนการจ้างงานเพิ่ม

เมื่อเข้าสู่ยุคแห่งการเกิดขึ้นของบล็อกและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร William L. และคณะ (2007) จาก Center For Citizen Media รายงานว่า องค์กรสื่อกระแสหลักหลายองค์กรทั่วโลก ได้คำนึงถึงความสามารถของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบรรณาธิการ และเห็นถึงความสำคัญของสื่อเว็บไซต์โดยให้ผู้ใช้ชาวอาชีพในสังกัด สร้างบล็อกส่วนบุคคล เนื่องจากองค์กรสื่อในกระบวนการวารสารศาสตร์แบบดั้งเดิม กำลังอยู่ในภาวะขาดแคลนรายได้เพราะผู้รับสารและโฆษณาที่มีจำนวนลดลง เนื่องจากการเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ องค์กรสื่อเหล่านั้นยังเชื่อว่า จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตเนื้อหาได้ จากการสร้างเนื้อหาโดยผู้ใช้ (User Generated Content) อีกทั้งการที่ผู้ใช้ชาวในองค์กรมีบล็อกส่วนบุคคลจะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ได้ใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น

บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ก็ประสบภาวะเช่นเดียวกันกับองค์กรสื่อกระแสหลักทั่วโลก โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 ถึงปี พ.ศ.2551 บริษัทเนชั่นฯมีภาวะการขาดทุนอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นต้องลดภาระต้นทุนการผลิตในหลายๆด้าน เช่น การขายอาคารสำนักงาน เนชั่น ทาวเวอร์ เขตบางนา การลดขนาดของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจและหนังสือพิมพ์คมชัดลึก รวมทั้งการปรับลดจำนวนพนักงานกว่าร้อยละ 10 หรือประมาณ 200-300 คน เพื่อลดภาระหนี้ที่มีอยู่ทั้งหมด 1.7 พันล้านบาทและเพื่อควบคุมต้นทุนในการดำเนินงาน เนื่องจากรายได้หลักของบริษัทยังคงมาจากธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์กว่าร้อยละ 80 (เนชั่นตั้งเป้าปี 52 ลงหนี้ 1.7 พันล. เชื้อเพลิงทำกำไร, 2551)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวที่บริษัทจำเป็นต้องปรับลดต้นทุนในทุกๆด้าน ส่งผลให้แหล่งข้อมูลข่าวสารที่มาจากผู้ใช้ชาวอาชีพอาจไม่เพียงพออีกต่อไป จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งเว็บไซต์โอเคเนชั่น เนื่องจากผู้บริหารเล็งเห็นถึงความสำคัญของวารสารศาสตร์ภาคพลเมือง ที่ประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเนื้อหาข่าวสาร เพื่อขยายแหล่งข้อมูลข่าวสารโดยการให้บล็อกเป็นเครื่องมือ เนื่องจากบล็อกไม่มีการลงทุนในแง่เนื้อหาเพราะถูกขับเคลื่อนโดยผู้ใช้ (user) เป็นหลัก และลงทุนน้อยในแง่ระบบเพราะไม่จำเป็นต้องหาบุคลากรเพิ่ม เช่นที่ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรฝ่ายเทคนิค-โปรแกรมเมอร์ของโอเคเนชั่น ก็คือบุคลากรฝ่ายนิเวศน์ของบริษัทเนชั่นฯ ซึ่งดูแลระบบเทคนิคทั้งหมดของบริษัทนั่นเอง สิ่งที่ต้องลงทุนสำหรับโอเคเนชั่นจึงมีเพียงการพัฒนาเว็บไซต์เซิร์ฟเวอร์และประสิทธิภาพของบล็อกให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาในแง่รายได้หลักของเว็บไซต์โอเคเนชั่นที่มาจากพื้นที่โฆษณา ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่โฆษณาในหน้าเว็บไซต์มีความเปลี่ยนแปลงไปตามการเติบโตของชุมชนโอเคเนชั่นในทุกขณะ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของเครือเนชั่นฯ คือ การให้รายได้ของสื่อดิจิทัล มาทดแทนรายได้ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่หายไป โดยสุทธิชัย หยุ่น (2551) กล่าวว่า "เป้าหมายในระยะกลาง (3-5 ปี) คือการให้สัดส่วนรายได้จากสื่อดิจิทัล เพิ่มจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 20 ขณะที่เป้าหมายในระยะยาว (5-7 ปี) สัดส่วนรายได้ของสื่อใหม่ (new media) กับสื่อสิ่งพิมพ์คือ ร้อยละ20-80"

ด้านการบูรณาการเนื้อหาของสื่อ พบว่า เว็บไซต์โอเคเนชั่นมีความสัมพันธ์ ในเชิงเนื้อหา กับสื่อ สารสนเทศในเครือเนชั่นฯ 2 ลักษณะ คือ การเป็นช่องทางเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกระแสหลัก และการเป็นแหล่งข้อมูลทางด้านข่าวสารของสื่อทุกแขนงในองค์กร

ในแง่ของการเป็นช่องทางใหม่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อกระแสหลักในเครือเนชั่นฯ โอเคเนชั่นได้ทำหน้าที่สำคัญในการกระตุ้นการบริโภคสื่ออื่นๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์-วิทยุและสื่อ ออนไลน์ในเครือเนชั่นฯ ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอเนื้อหาจากสื่อสารสนเทศในเครือฯ สู่อินเทอร์เน็ต ซึ่งผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า สมาชิกเว็บไซต์ส่วนหนึ่งมีความชื่นชอบสื่อเนชั่นฯ เป็นทุนเดิม จึง ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการรายงานข่าวสาร การใช้เว็บไซต์โอเคเนชั่นจึงเป็นการต่อยอดความต้องการในการบริโภคสื่อ ขณะที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นผู้รับสารกลุ่มใหม่ที่เข้าใช้โอเคเนชั่นก็จะได้รับ ข่าวสารจากสื่อในเครือเนชั่นฯ ไปโดยปริยาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Patrick Baltatzis (2006) ที่ พบว่าบล็อกได้สนับสนุนวงการวารสารศาสตร์เนื่องจากองค์กรสื่อสามารถใช้บล็อกเพื่อการติดต่อกับผู้รับ สารใหม่ๆ และสามารถรักษารฐานผู้รับสารเดิมไว้ได้ อีกทั้งผลการวิจัยยังพบว่า มีการกระตุ้นการเข้าใช้โอเค เนชั่นจากการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ออนไลน์ด้วย

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ออนไลน์และบล็อก ได้กลายเป็นสิ่งที่ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยบล็อกได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงให้ผู้อ่านในโลกอินเทอร์เน็ตรายอื่นๆ ได้เข้า เว็บไซต์ข่าว สร้างกลุ่มผู้อ่านใหม่ๆ ที่ไม่เคยรับข่าวสารจากเครือเนชั่นฯ มาก่อน ขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ก็มี หน้าที่ในการนำพาผู้รับสารจากสื่อดั้งเดิมให้เข้าสู่โลกของสื่อออนไลน์เพื่อติดตามเนื้อหาที่สมบูรณ์มาก ยิ่งขึ้น ดังที่สุทธิชัย หยุ่น(อ้างแล้ว) ได้กล่าวไว้ว่า *"กลยุทธ์ของเนชั่นในวันนี้คือใช้สื่อดิจิทัลกระตุ้นให้คน หาสื่อสิ่งพิมพ์มากขึ้นและให้คนอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ไปหาสื่อออนไลน์ของเนชั่นมากยิ่งขึ้น"*

ความสัมพันธ์ในเชิงเนื้อหาอีกลักษณะหนึ่งที่พบคือ โอเคเนชั่นได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูล ทางด้านข่าวสารของสื่อทุกแขนงในองค์กร ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า การที่บล็อกเกอร์โอเคเนชั่นสามารถ ผลิตเนื้อหาได้อย่างเป็นอิสระ และคุณลักษณะของบล็อกที่ง่ายต่อการบริหารจัดการเนื้อหาส่งผลให้โอเค เนชั่นมีเนื้อหาจำนวนมากปรากฏขึ้นบนบล็อกในแต่ละวัน โดยมีแหล่งข่าวทั่วประเทศซึ่งส่งเนื้อหาด้วยความ สัมผัสใจโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งข้อมูลบางเรื่องอาจมีคุณค่าเชิงข่าวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อ องค์กรได้ แม้ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์จะชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาข่าวสารในเว็บไซต์โอเคเนชั่น อาจขาด คุณภาพด้านความถูกต้องของเนื้อหาและแฝงด้วยอคติ เนื่องจากนักข่าวอาจยังคงมีข้อจำกัดในการ เข้าถึงแหล่งข้อมูลและจริยธรรมทางด้านวิชาชีพวารสารศาสตร์ ดังเช่นที่ Gillmor (2007) ได้แสดงทัศนะ ไว้ว่า *"ผลเสียที่เกิดขึ้นจากการรายงานข่าวโดยผู้สื่อข่าวพลเมืองนี้ บางครั้งอาจมีข่าวไร้สาระและเกิดขึ้น จากอคติของพลเมืองได้ด้วย"* แต่การนำมาใช้ประโยชน์ในการรายงานข่าวขององค์กรนั้น อาจนำมา เผยแพร่ในสื่อกระแสหลักได้ทันทีในกรณีที่เนื้อหา มีความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือมากเพียงพอ ซึ่ง กองบรรณาธิการบล็อกโอเคเนชั่นจะเป็นผู้กลั่นกรองเนื้อหาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือ หรืออาจใช้เป็น วัตถุประสงค์ในการต่อยอดทางความคิดของผู้สื่อข่าวก็ได้

ข้อจำกัดในงานวิจัย

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเว็บไซต์โอเคเนชั่น นับตั้งแต่ก่อตั้งในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 จนถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 เท่านั้น ซึ่งในอนาคตอาจมีความเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดบางส่วนที่ผู้วิจัยได้ศึกษา
2. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเว็บไซต์ซึ่งเป็นสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีความเปลี่ยนแปลงสูง ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลบางข้อมูลในอดีตซึ่งเปลี่ยนแปลงไปแล้วได้ เช่น ภาพโฆษณาบนเว็บไซต์ อีกทั้งทีมงานผู้ผลิตเว็บไซต์ไม่ได้เก็บข้อมูลบางส่วนไว้ทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ข้อมูลโฆษณาธุรกิจสินค้าและบริการในเครื่องชั้นๆ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป

- ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาในด้านนักข่าวอาสาและบล็อกเกอร์ที่ทำหน้าที่นักข่าวอาสาอย่างจริงจังยังคงมีเป็นจำนวนน้อย ดังนั้น บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ในฐานะผู้ผลิตเว็บไซต์โอเคเนชั่น ควรส่งเสริมการผลิตเนื้อหาของสมาชิกเว็บไซต์ในฐานะนักข่าวอาสา โดยการจัดอบรมให้ความรู้หรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงวารสารศาสตร์และจรรยาบรรณวิชาชีพวารสารศาสตร์แก่บล็อกเกอร์อย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่ เว็บไซต์โอไมนิวส์ (Ohmynews) ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นต้นแบบของเว็บไซต์โอเคเนชั่น ได้เปิดโรงเรียนสอนการทำงานข่าวแบบมืออาชีพให้กับนักข่าวพลเมือง คือ 'OhmyNews Journalism School' และมีกิจกรรมการอบรมให้ความรู้แก่นักข่าวพลเมืองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจกระตุ้นให้บล็อกเกอร์สนใจผลิตเนื้อหาในรูปแบบนักข่าวอาสาเพิ่มขึ้น และทำให้เนื้อหาข่าวสารจากบล็อกเกอร์ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต
- ผลการวิจัยพบว่า โฆษณาในเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง บริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป ควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อความเป็นอิสระในการผลิตเนื้อหาของบล็อกเกอร์ในอนาคต

ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่น

- สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่น ในฐานะผู้ผลิตเนื้อหาควรตระหนักถึงสิทธิทางการสื่อสาร โดยใช้บล็อกในฐานะสื่อพลเมือง เป็นพื้นที่ในการบอกเล่าเรื่องราวข่าวสารจากมุมมองของประชาชน หรือการให้ข้อเท็จจริงจากภาคประชาชนในประเด็นสาธารณะต่างๆเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจทำให้โอเคเนชั่นบล็อกกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมได้ในอนาคต

- สมาชิกเว็บไซต์โอเคเนชั่นในฐานะผู้ผลิตเนื้อหา ควรตระหนักถึงความถูกต้องของข้อมูลและความรับผิดชอบต่อนเนื้อหาที่น่าเสนอ เนื่องจากบล็อกเป็นสื่อสาธารณะที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่มวลชนเช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ
- เนื่องจากเว็บไซต์โอเคเนชั่นมีคุณลักษณะของความเป็นชุมชนออนไลน์ที่เข้มแข็ง ดังนั้น ความร่วมมือกันระหว่างบล็อกเกอร์ในการสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวสารของชุมชนหรือภูมิภาคต่างๆผ่านบล็อก น่าจะทำให้ข่าวสารจากประชาชนมีความสมบูรณ์รอบด้านได้มากยิ่งขึ้น ดังเช่น เครือข่ายบล็อกเกอร์ภาคเหนือ ซึ่งเป็นกลุ่มของบล็อกเกอร์ชาวโอเคเนชั่นผู้อาศัยอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ ที่รวมตัวกันเพื่อรายงานประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและประสานงานเพื่อให้ประเด็นต้อยอดไปสู่สื่อส่วนกลาง

ข้อเสนอแนะต่อประชาชนผู้รับสาร

- เนื่องจากเนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏบนพื้นที่บล็อกผลิตโดยประชาชนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปซึ่งไม่มีความรู้เชิงวารสารศาสตร์ เนื้อหาเหล่านั้นจึงอาจขาดคุณภาพด้านความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความสมบูรณ์และอาจแฝงด้วยอคติของผู้ส่งสาร ดังนั้นประชาชนผู้รับสาร จึงควรมีความรู้เท่าทันสื่อโดยใช้วิจารณญาณและเหตุผลในการรับสาร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองบนเว็บไซต์โอเคเนชั่น ซึ่งอยู่ภายใต้องค์กรสื่อกระแสหลัก เพียงเว็บไซต์เดียว ในอนาคตควรมีการศึกษาเว็บไซต์อื่น ๆ ที่มีลักษณะที่ให้ผู้ผลิตเนื้อหาได้ด้วยตนเองที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการต่างๆกัน เช่น เว็บไซต์ของผู้ผลิตสื่ออิสระ เป็นต้น เพื่อให้ได้ภาพสะท้อนในภาพรวมของสื่อที่มีลักษณะเชิงวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองบนอินเทอร์เน็ต
2. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในสื่ออินเทอร์เน็ตเพียงอย่างเดียว ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาถึงลักษณะวารสารศาสตร์ภาคพลเมืองที่ปรากฏในสื่ออื่นๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ เพื่อเปรียบเทียบถึงกระบวนการผลิต และการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนาว่าสื่อพลเมืองของประเทศไทยควรใช้ช่องทางใดจึงจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล
3. เนื้อหาข่าวสารจากบล็อกยังคงปรากฏปัญหาด้านความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ในอนาคตจึงควรมีการศึกษาถึงประเด็นด้านจรรยาบรรณและการสร้างความน่าเชื่อถือ ของบล็อกเกอร์ในฐานะผู้ส่งสาร (Blogger's Code of conduct)